

بررسی و تحلیل

مباحث کلامی

در آثار آقا علی مدرس زنوزی

زینب نادری

بررسی و تحلیل مباحث کلامی

در آثار آقا علی مدرس زنوزی

زینب نادری

ناشر: عاصم

صفحه آرایی: واحد هنری انتشارات عاصم

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۱۶-۲۷-۵

قیمت روی جلد: ۴۰۰/۰۰۰ ریال

سرشناسه: کتابخانه مرکزی، ۱۳۶۹-

عنوان و نام پدیدآور: بررسی و تحلیل مباحث کلامی در آثار

آقا علی مدرس زنوزی / زینب نادری

مشخصات نشر: تبریز: انتشارات عاصم، ۱۳۹۹

مشخصات ظاهری: ۱۵۰ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۱۶-۲۷-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: زنوزی، علی بن عبدالله، ۱۲۳۴ - ۱۳۰۷ق. --

معلومات -- کلام شیعه امامیه

موضوع: زنوزی، علی بن عبدالله، ۱۲۳۴ - ۱۳۰۷ق. --

نقد و تفسیر

موضوع: کلام شیعه امامیه

موضوع: Imamite Shiites theology*

رده بندی کنگره: BBR۱۲۳۵

رده بندی دیویی: ۱۸۹/۱

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۹۱۱۴۲

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب اعم از چاپ، کپی، تکثیر، ذخیره در

سیستم های بازیابی محفوظ است.

مركز پخش: نشر عاصم: ۰۹۱۴۵۸۷۴۳۵۲

پست الکترونیک ناشر: nashre.aseem@gmail.com
www.aseembook.ir

فهرست

مقدمه	۱۱
-------	----

فصل اول: مفاهیم بنیادین

۱- کلام	۱۷
۲- فلسفه	۱۸
۳- رابطه کلام و فلسفه	۱۹
۴- حکیم زنوزی	۲۳

فصل دوم: خداشناسی

گفتار اول: اثبات واجب	۲۹
۱- برهان صدیقین	۳۰
۲- قاعده صرف الحقیقه	۳۶
۳- قاعده‌ی واجب الوجود، واجب من جمیع الجهات	۴۰
۴- امکان شناخت و معرفت به واجب تعالی	۴۳
گفتار دوم: صفات واجب تعالی	۴۷
۱- توحید واجب تعالی	۴۸
۲- قدرت واجب تعالی	۵۰
۳- علم واجب تعالی	۵۲
۴- اراده‌ی واجب تعالی	۵۴

فصل سوم: افعال الهی (جهان شناسی)

- گفتار اول: فعل واجب تعالی ۶۵
- ۱- هدفمندی و غایت فعل واجب ۶۵
- ۲- انتساب فعل به حق یا خلق ۶۶
- ۳- خیر و شر در فعل واجب ۷۱
- ۴- احسن بودن نظام عالم ۷۵
- گفتار دوم: جهان غیب و شهود ۷۷
- گفتار سوم: ماهیت فرشتگان ۸۰

فصل چهارم: انسان شناسی

- گفتار اول: حقیقت نفس ۹۱
- گفتار دوم: ویژگی های انسان ۹۵
- گفتار سوم: رابطه نفس و بدن ۹۷

فصل پنجم: راه و راهنما شناسی

- گفتار اول: نبوت و رسالت ۱۰۷
- ۱- نبوت عامه و خاصه ۱۰۷
- ۲- مقام حضرت محمد ﷺ و حقیقت محمدیه ۱۱۱
- گفتار دوم: امامت و ولایت ۱۱۴
- ۱- فرق نبوت و امامت ۱۱۶
- ۲- خروج حضرت قائم علیه السلام ۱۱۶

فصل ششم: معاد شناسی

- گفتار اول: جاودانگی انسان ۱۲۳
- گفتار دوم: معاد جسمانی ۱۲۶
- نتایج ۱۴۳
- فهرست منابع ۱۴۵

مقدمه

علم کلام یا عقائد دانشی در محدوده دین اسلام است که به بحث پیرامون اصول اعتقادی و جهان بینی دینی بر مبنای استدلال عقلی و نقلی می پردازد و به شبهه هایی که در این زمینه مطرح می شود، پاسخ می دهد. جستارهایی مانند برهان های اثبات وجود خدا، حدوث یا قدم جهان هستی، نبوت خاصه و نبوت عامه، عدل الهی، امامت، معاد و مانند آن در این رشته نظری بحث می شود. با گسترش فلسف و جهان اسلام و ارتباط نزدیک مسلمانان با پیروان دیگر ادیان و مکاتب، آرای فلسفی از شرق و غرب عالم در میان مسلمانان راه یافت. پس از پذیرش آرای فلسفی در میان گروه های اسلامی، به تدریج مباحث کلامی با مسائل فلسفی آمیخته شد تا آنجا که در سده های اخیر بعضی ادعا کردند که کلام شیعی چیزی جز آن بخش از فلسفه که با عنوان الهیات بالمعنی الاخص از آن یاد می شود نیست. آقا علی مدرس زنوزی نیز در همین ساختار قرار می گیرد، به گونه ای که آثارش آکنده از مباحث کلامی است؛ البته عمده آثار وی فلسفی است ولی مباحث کلامی فراوانی در آنها وجود دارد که بارویکرد حکمت متعالیه ارائه می شود، براین اساس فلسفه وی همچنان که از مباحث فلسفی و عرفانی صرف بهره می گیرد آکنده از مباحث کلامی است، هرچند وی بین موضوع علم کلام و موضوع فلسفه تفاوت قائل است. این نوشتار به بررسی آراء کلامی آقا علی زنوزی در مجموعه ی آثار ایشان اختصاص یافته است.

یکی از مقدمات و لوازم مهم در زمینه تحول در علوم مطالعه آثار پیشینیان است

بررسی آثار و اندیشه های آنان راهی برای پویایی علم محسوب می شود بررسی این مهم که فیلسوفان و متکلمان چه طور به پرسش ها پاسخ می دادند، چارچوبشان برای بررسیدن موضوع ها، فرضیه ها، هدف و نقاط ضعف و قوت شان چه بوده است؟ می تواند راهگشای حل بسیاری از مسایل مهم کلامی و فلسفی باشد و یا سرآغازی باشد برای تأسیس مکتبی نو... لذا در این نوشتار سعی می شود مجموعه آرا کلامی آقا علی زنوزی حکیم برجسته ی حکمت متعالیه گردآوری و بررسی شود تاگام اولی باشد برای تحولی بزرگ.

مباحث کلامی همزمان با ظهور آیین اسلام در جهان اسلام مطرح گردید، علم کلام از آغاز تا اواخر قرن اول هجری شکل گفتاری داشت و از این دوره شکل تدوین و نوشتار به خود گرفت، آقا علی زنوزی مشهور به مدرس و حکیم مؤسس از حکمای قرن چهارده هجری قمری است. آثار فلسفی او آکنده از مباحث کلامی است، تا به امروز کسی به بررسی و جد سازی مباحث کلامی این حکیم نپرداخته است؛ هرچند مباحث متفرقه ای از ایشان در برخی کتاب ها و مقالات آمده است. مقاله ای با عنوان «معاد جسمانی از منظر دو حکیم آقا علی مدرس زنوزی و آیت الله رفیعی قزوینی» اثر سید علی علوی قزوینی در مجله جاویدان خرد، دوره جدید؛ بهار ۱۳۸۸ - شماره ۲ به چاپ رسیده است همچنین مقاله «معاد جسمانی، از نظر آقا علی مدرس زنوزی و علامه طباطبائی» اثر رضا اکبریان و محمد اسحاق عارفی شیرازی در مجله آموزه های فلسفه اسلامی پاییز و زمستان ۱۳۸۹ - شماره ۹ چاپ شده است. البته در پاییز ۹۴ پیش نشستی با موضوع گرایش های کلامی حکیم زنوزی در دانشگاه باقر العلوم برگزار شد که حاصل آن ارائه یک فهرستی از مباحث کلامی حکیم زنوزی توسط دکتر محمد تقی یوسفی شد که تنها به عناوین مباحث کلامی در آثار وی اشاره شده است و سه مقاله با عنوان نقد و بررسی معاد جسمانی از دیدگاه حکیم زنوزی توسط دکتر محمد مهدی گرجیان، تحلیل مسأله شر از نگاه حکیم زنوزی توسط دکتر عبدی و رابطه معاد و تناسخ توسط

دکتر محمد تقی یوسفی ارائه شد ولی ناگفته پیداست که سه مقاله مزبور اولاً به برخی از موضوعات کلامی پرداخته اند و ثانیاً هنوز به مرحله چاپ نرسیده‌اند. دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی نیز کتابی با عنوان معاد از دیدگاه حکیم مدرّس زنوزی نوشته و در آن به نظریات آقا علی و تفاوت آن با دیگر آرا اشاره کرده است. جمع آوری آرا کلامی این حکیم و بررسی شیوه استنباط و خط مشی ایشان به گزیده نویسی‌هایی از این دست محدود می‌گردد لذا در این نوشتار به جمع آوری و بررسی همه آرا کلامی حکیم آقا علی زنوزی پرداخته می‌شود.